

प्रवेश सं० ३९०२६

विषयः हिंदू

क्रम सं० १३२७

नाम श्री कृष्णचिंतपुत्रोदयः

ग्रन्थकारः

पत्र सं० ५-६

श्लोक सं०

अक्षर सं० (पंक्तौ) २२ पंक्ति सं० (पृष्ठे) ११

आकारः २५' x ४'

लिपिः देवनागरी

आधारः ०१०१०७

वि० विवरणम्

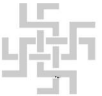
003406

पी० एस० यू० पा० १९७७ एम० सी० ई० १९५१-५० ०००

सप्तमे

श्रीगणेशायनमः॥ शास्त्रासंप्रदायाभ्यां लोष्टचित्तेः प्रयोगः॥ दिष्टगमनस्य तृती
ये पंचमेनेवमेवाह निक्रियते॥ दिष्टगमनं मरणं॥ तस्मादयुस्तु दिवसेषु लोष्ट
चित्तिः संप्रदायविरुद्ध इति तत्र ब्राह्मणमोजननिषेधादतीते दशाहे एकादशे
त्रयोदशे इत्यादिषु कर्तव्या॥ यस्मिन् न ह निक्रियते तस्मात्पूर्वदिने संकल्पं
कुर्यात् तस्मात्पूर्वं तृतीयदिवसे संकल्पं कर्तव्यं भूवत्तपश्चैव न तु कलियुगे
निषिद्धमिति न लिख्यते॥ द्वादशाहसपिंडने सपिंडीकरणादूर्ध्वं अष्टौ त्वामंगल
स्नानं अपराह्णे पादौ प्रक्षाल्या च मय अमुक गोत्रस्य अमुक शर्मणो वसुरूपस्य स्वर्ग
प्राप्त्यर्थं लोष्टचित्ते करिष्ये इति प्राचीना वीतो संकल्पं कुर्यात्॥ द्वादशाहसपिंडना
भावे वसुरूपपदस्थाने त्रेतपदप्रक्षेपः॥ पंचदशादिदिवसेषु यस्मिन् न ह निक्रि
रिष्यते तत्पूर्वदिने संकल्पं कर्तव्या॥ मृतदिना परिज्ञाने अमाद्यं स्पायामेव कु
र्यात्॥ सा च कोठकाग्निचितो महाग्निचितो ष्य विशेषेण कर्तव्या॥ अत्र शास्त्रं बहु

निबन्धनिर्माणे निम्नलिखितानि चतुर्धा शिवा एव निष्कर्षमात्रं नास्तीति निश्चयते। पंचपत्र
 पंचपत्रकं मान्यं तत्रैव तत्रैव तत्रैव
 संप्रदायश्च भवति ननु सारिणलभ्यते। यस्मिन् दिने कुरिष्यते तत्पूर्वदिने अप
 राह्णिके वा चीनवाती प्राणानां यम्यलोच्य चित्तिकारिष्ये इति संकल्प्य ग्रामस्थैः स
 हशमशानस्थले स्नानं ग्रामशानस्थले स्नानं ततः पंचसिः प्रकर्मैस्तु ह्येव तुरस्वविह
 र्ये वारणमयीस्तिस्त्री श्रीराक्षयश्मशानस्यो ततश्च इष्टकार्यं परिष्ठादनं नार्थं चरन्
 तौ शमशानस्य दक्षिणतो निदधाति। तया मृदा इष्टकाः करोति। शिष्टया उपधा
 नो नरकाल इष्टका आच्छादयते। यावद्विर्बलीवर्दे कर्षणं तावत्स्य इष्टकाः कार्याः।
 पञ्चवैमाश्रियप्रयोगः। अष्टषष्ठ्युत्तरपंचाशतं संपूर्ण इष्टकाः ५६८ इति शिष्टा इष्ट
 काः ३२ तथा च षष्ठ्यातं भवति समं वेतुरस्याः विशेषानुपदेशान्। तासां करणं वारण
 फलकैः कार्यं। तदुपसाणं च यजमानस्याध्वर्यावा हांगुलोत्तमैः सपादपुङ्गुलाया
 मैश्च तर्भिः फलकैः कार्यं। पाद इष्टकाकरणं तु साष्टमात्रं। अंगुलायामफलकैः संपूर्ण
 इष्टकाश्च त्रुलका न च कारि शिष्टादंगुलं अंगुलपादशो शिष्टा पाद इष्टकाश्च त्रुलगा
 गुलां माला तस्य चतुर्विंशति भागैः के करणं। तस्यैवार्थेन के एतया इष्टकेत्या

३८
 ॥ उपधानि सर्वमस्ति चतुर्विंशतिभिः प्रहोद्यष्टि विभज्य पाद इष्टकानां द्वात्रिंशता संख्या पूर्य
 ता। एष इष्टानां निष्पत्तिश्चिदादं ले नष्टकर्मणा पंचभिः प्रकर्मैश्च तुरैश्च कृते पूर्वोक्तरी
 त्याकरणं समं भवति। आशामं योभ्यस्यांगुलं चतुर्थमाश्रयश्चाष्टयाश्चुति यैश्चा
 नीशेष इति विधिना चतुरश्रं विहस्य शंकुं कोणेषु निहत्य त्रिष्टतामां शिष्टां शिष्टां म
 र्या वारं न्या आश्रयं कोणमारभ्य अप्रदक्षिणं स्वयमेव गच्छन् त्रिपक्षं यत् एवमित्ति रि
 रेष्वपि कर्मसु आश्रयकाणामारभ्या प्रदक्षिणं तत्रैव पतनं ॥ ततः संख्यया अ
 ङ्गुलभरुदकैः स्त्रुडिलं पूरयति उदकं पूर्य गौलाति भरद्वाजः यथा तस्यापपीलि यि
 का प्राणिजातस्य सर्पति तथा पूरयेत् यस्मिन् संकल्पः तस्य रात्रोश्मशाना यत्
 नंगलाशयां प्रलोकिकारण्याः समारोप्य मथित्वा तमेव भांडे निक्षिप्य सहेतेन या
 मं प्रविश्य अपररात्रे या मशमशानयोर्मध्ये निधाप्य तस्मिन्नेव चरुणा पाकः कर्तव्यः
 लौकिके वा बह्वे चरुपाकः निर्मथ्ये वा एतस्मिन्नेवोपचरुं चरुं पयित्वा भक्ष्यं
 पेरपि धाय उहास्यते। शमभिधारणं घृतश्च तस्यैव दधि मधुभिः कुर्वीत आनुष

त्रैलोक्यं च यत्संभारसंबन्धिषां निदधाति तत्र संभारः हिरण्यकेशोपलाशश
 खातुं बरशाखाामीशाखादभस्तंबः नलदशीकाच नलदशदेनजलमध्यसमु
 त्तनल्लणविशेषउच्यते काशस्तंबः काशप्रसूनकातं अर्जुनस्तंबश्च अर्जुनस्त
 बद्रिति त्रीहस्तंबः कृष्णश्वकः प्रियं पुस्तं बहते केचित् हवीपात्री अभिवान्यवत्सा
 याः पयः सति लाश्वधानाः केवलधानाः सकवडामपात्रं शरावमंथः अपूपः पचपच
 स्तोत्र्यः सपिंश्रुर्न चश्चतंचउत्पद्यन्धिमधुपुरीकैराः पुराणसविः पुराणवर्त्त पा
 लाशाः परिधयः हर्मासमूलाः दुर्वात्रमेकासकताम्य श्यामाकाः जातिताः गवीधु
 काः वैणवाः नीवाशः मर्कटकाः ब्रीहयः जियगयः यवाः तिलाः माषाः अणवः गोधूमाः
 सीरयुगं सानुहुं उदकुं भंशरीराणि च प्रगृह्णातां संभारान्यस्मिन् रूपाकाः तं म
 यि पुरतः कृत्वा अपररात्रे अमासैः सह मृतस्य बाधवाः ग्रामश्मशानयोरंतराले म्रि
 प्रज्वालयेत् असाते अथ यष्टिपलाशशरवयाः अपेतवीतश्चिचसर्पतातो यि प्रस्फु
 राणा ये च नूतनाः अहो भिरद्विरकुम्भियं कथमोददात्तवसानमस्मिन्निति प्रदर्शं सं

माष्टिभिः तां दक्षिणतो व्युदस्यत उद्धृत्या वोक्ष्य हिरण्यशकलमवधाय सविंते तानि श
 रीराणि पृथिव्यमानुसुपस्कृत्वा दधेत् तैर्भिर्युज्येतामग्निधाः षड्वंशीर्युनात्ताः शुनं वा
 हाः शुनं नाराः शुनं कृषतु लोमलः शुनं वरत्राबंध्येतां शुनं मण्डुमादि गयशुना सीराशु
 नमस्मा मुचते शुना सीराविमावाचं यद्विचक्रयुः पयः तैर्न मा मुयसि वतं दाम्या
 म्भाषट्परावीः सीताः कृषति प्रागारभ्य पश्चात्कृषति अग्रदक्षिणमायस्य उद्यम्य
 लोमलः सीते वंदामहेतावीची सुभगे भवं यथानः सुभगा ससियथानः सुफलासीता
 सीतां प्रथिवेक्षते पुनश्च शुनं वाहाः शुनं नाराविति दाम्यापश्चादशय प्राक् कृषति
 उद्यम्य लोमलः सीते वंदामहेताविति प्रथिवेक्षते पुनश्च शुनं वाहाः शुनं नाराविति दाम्या
 प्रागारभ्य पश्चात्कृषतु उद्यम्य लोमलः सीते वंदामहेति प्रथिवेक्षते पुनश्च शुनं वाहाः
 शुनं नाराविति दाम्या दक्षिणतः कृषति अग्रदक्षिणमायस्य
 सीते वंदामहेति प्रथिवेक्षते पुनश्च दक्षिणात् प्रागारभ्य शुनं वाहाः शुनं नाराविति दाम्या
 उत्तरतः कृषति लोमलमुद्यम्य सीते वंदामहेति पुनश्च उत्तरतः प्रागारभ्य दक्षिणतः

3

धनवाहाविति द्वाभ्यां कथ्यते। आंगलमुद्यम्यसीतेयं दामहेत्येति प्रत्यक्षेते। कर्षणप्रत्यवे
 क्षणमन्त्रयोरेते सरुदेवाक्तिरितिकेचित्। सवितेता नशरीराणि पृथिव्यमातुरुपस्थिता
 दधोतेभिरदिदेशां भवा। रुष्टस्य मध्ये स्थितुं भूतिरधातिविमुच्यध्वमग्निग्राहवया
 नाअतारिभ्रतमसस्पा रमस्याभ्योतिरायामसुवरेगन्मा। दक्षिणे सेवकी वदोन्निमुच्य
 तादक्षिणात् उत्तराभ्यां ध्वनिवेदराति। अयमश्रानं प्रोक्षन्तु दुर्बराश्रयोदापात्रेण। प्रवा
 तायांतिपतयंति विद्युत् उदोषधीर्जिह्वतेपिन्वतेसुवः। श्राविभ्यस्मेभुवनाय जायते यस्य
 र्जन्यः पृथिवी श्रेते सावति। अथप्रांसेवोषधीः संन्युपमिश्रयति यथायमायहाम्यम
 वेयं न्यवेमानवा। एवं वपानि हार्म्यं यथासामजीवलोके भूरयः। विकिरत् उक्तोषधीनाम
 भावेतत्रेकानेयवान्धुमिश्रान्येपेता। रक्षामसीति वा मनसा ध्यायित्। अथ शर्कराभिः प
 रिश्रयणां। चितेखपरिचितेऊष्वेचित्। श्रयश्चिंतरो देवता। प्रजापतिर्वसादयतुतायादे
 वतयांगिरस्वधुवाः सीदताभ्युगानस्तुलेपरिश्रयस्य प्रदक्षिणा। दक्षिणे कोणस्तस्मात्तिः।
 आप्यायस्व समेतुते विवस्वते। सामग्राह्ये। भवावाजस्यसगयतेयादे। सिकतायूहति।
 केचित्तयादेवतयानेहंति। कर्षणकाले अंतःस्थिता कोष्ठावहिः स्थिता मवतिता नूजते

3

नोमातिचतसृभिः प्रतिमंत्रं अनवीक्षमाणाः प्रागादिदक्षिणांतं अंतर्गम्य सत्प्रदक्षि
 णा उत्तेन भूमिदक्षिणीत्सुरीमलो गनिदवमा अहः श्रिष एतोऽस्तुणापतरो
 धारयतुतेत्रायमः सादुनातेमिनेतु उपसर्पमातरं भूमिं ता मुकुच्य च संपृथिवीऽसु
 शेवा ऊर्णमिश्रायुवतिदक्षिणावयेषात्वापातु निर्ऋत्युपस्थितुं उच्छ्वसापृथिविमावे
 बाधिः। याः सपायनासिभवस्त्वेव नो माता पुत्रयथा। सचायं न भूमिगुण उच्छ्वसं
 माना पृथिवी हि तिष्ठसि सदस्मिन् उपदिश्रयता। ते गृहासाम्पुश्रुतो विव्वाहा
 स्मेशरणासंख्य एषी जीमाहरिणी रजुनीः संगुचेनवः तिलवत्सा ऊर्जमस्मिन् हाना
 विव्वाहासंख्य पस्करतीः। तिलमिश्रयानाः प्रसव्यप्रकिराते अपुक्कः शरावस्व उस्स
 नोप्यस्तवत्सायाः पयजानीयमंयत्ते निधाय पयोमिश्रीताः शीतवामंथद्वयः
 पात्रमथानेवानारभ्यजिः प्रसव्यमपित्या आमशरावेनिनीयते न सह एषांतयम
 सादनेस्वधानिधीयते एहं अक्षितिनाम ते यज्ञोत्तरशर्मन् निजि दक्षिणे तो निदया
 नि अत्र तयादेवतं केचित्ने छतिरद्वित्यः प्रक्षरमवर्हिदेवयो जीवंता उत्तर
 भरेमा अशश नमये दक्षिणा ग्राहमास्तनदने

31

तिमयेष्टयोः संभेदे। तथा चैवोपायनः चतुरश्रश्चष्टाद्वयं कृत्वा तयोः संभेदे मध्येष्टका
मुपधाति अथ स्य तोष्टे सादयामीति मयेष्टका दक्षिणतः पृथ्वी तत्स्वरूपं षण्णामुपधा
नोऽष्टपवाः चतुर्वाः श्वरैरहसीदत्ते तन्मुवन्त्यथिबी धामु तोपशि कोनिकृतः पथि कृतः
अष्टपवाः चतुर्वाः श्वरैरहसीदत्ते तन्मुवन्त्यथिबी धामु तोपशि कोनिकृतः पथि कृतः
सपयतेये देवानो धृतभागा इह स्था। एषा तेयम सादमेस्व धानिधीयते हेय से श्वरश ३४
मंत्रः दशाक्षरं तो गोपायस्व तो ते परिदं मि तस्यां माद भम्यितरो देवता। प्रजापति
स्ता सादयतु ते यद्वने तं गिरस्व धुवा सीद। चरुमुद्दयपुरस्ता न्निदधाति न तु स्यात्वा स
ह चरुमुद्दय निदधातीति भरद्वाजः अनुदयेति सं प्रदायः। अष्टपवां वृत्तवाः क्षिप्ते द
धिमाः श्वरैरहसीदत्ते तन्मुवन्त्यथिबी धामु तोपशि कोनिकृतः पथि कृतः
भगमन्मुनी मा इह स्था। एषा तेऽह्यं श्वरशर्मन। राताक्षरा तांशस्व तो गोपायस्व तो
ते परिदं मि तस्यां माद भम्यितरो देवता प्रजाः सीद चतुरतः अष्टपवाः क्षीरवाः श्वर
देवानो क्षीरभागा इह स्था एषा तेऽह्यं श्वरशर्मन। सप्तक्षरा तांशस्व तोऽसी सप्त
द पश्चिमतः अष्टपवाः दधिवाः श्वरैः नो दधिभागा इह स्था एषा तेऽमंत्रा अष्टुता क्षराः सी

अष्टुता

दा दक्षिणतः। अष्टपवाः मधुमाः श्वरैः नो मधुभागा इह स्था एषा तेऽमंत्रा अष्टुता क्षरा तां
शस्व तो सीद मध्ये एतो स्तैः धामु अमृताः करोमियास्ते धानाः परिक्रि सस्यत्र। तां तेयमः
पितृभिः संविदानोऽथेन कामदुचाः करोतु केवलं धानी अष्टदक्षिण परिक्रि रति वाम
र्जुनोषधी नोपयो ब्रह्माणद हि दुः। तां सोऽमम धा रादं दे वरुभ्या अपि धा ते वः। औहितं
वंपुरस्ता ल्हा पूयति। ईर्वाणाः स्तवमाहरं नो प्रियत्तमो मम। इमां दिशं मनुष्याः भा भविष्य
उविरो हतुः देवो स्तवमुतरं तः। काशानोऽस्तवमाहरं दक्षिणामपहृत्यो य एतस्यो दिशः पराभव
नचाय नो यथा ते नो भवान्युनः। अश्वबालस्तं वयश्चातुः। इमां णांऽस्तवमाहरं पितृणां माय
धी प्रियोऽनवस्ये मूलं जीवा दं लुकां उमथो फलं। इमां स्तवं दक्षिणतः। अत्र तया देवतं कनि
दिक्षुति। एतदं ते नं दुते। अथ लोकं दृष्ट्वा तिलो कं दृष्ट्वा उपदधाति। काठव पाठे न वा क्य
वाक्ये वसाय चतुर्न वत्यु तरे वंशं तं लोकं दृष्ट्वाः तया देवतं वः लोकं दृष्ट्वा दृष्ट्वा अथो
सीदः सीदः। ता अस्पृशुः दिवः तय दिवः। एताभ्यामेव निरवशेषं पूरयितुं व्याः ता अस्पृश
दरोह स इत्यु तरे यापुरीषा लुब्धूति अथवा अष्टा संनिति प्रयवरोहणा वा अष्टा संन
सो प्राणास्तोऽश्वसुः कणयोश्चोत्रं वा इवोर्बलं मरुवो रो जौरिष्टा विष्वा न्ये गानितं नृस्तुवा

प

६

मेसहनमस्तेअस्तुमामाहिःसीः॥रांवातःराः॥तेष्टुणःशमुतेसंखोषधीः॥कल्पंतांतेदिशः
 सर्वाः॥उदपात्रेणोदुंबरशाखयाहस्तेनचिन्ताप्रोक्षति॥इदमेवमेतोपरामर्तिममामकां
 चनातथातद्विभ्यांक्षुतंमित्रेणवरुणेनच॥चित्तिमुपतिष्ठते॥वरणोवारयादिदं देवा
 वनस्पतिः॥आर्त्येनिर्ऋत्येदेषाच्चवनस्पतिः॥वारणशाखापूरस्ताम्रिदधाति॥विद्युत्तिर
 सिविधारयासमृद्ध्यादेषाः॥सिःबहिर्निर्गतंलोष्ठमुत्तरतोनिदधाति॥शमिशमयास्म
 दद्यादेषाः॥सिःशमीशाखापश्चात्॥यवयवयास्मदद्यादेषाः॥सिःयवंदक्षिणतः॥अ
 र्थेनमुपतिष्ठते॥एथिवीगच्छांतरिक्षंगच्छदिवंगच्छदिशो गच्छ सुवर्गच्छसुवर्गच्छदिशो
 गच्छदिवंगच्छांतरिक्षंगच्छएथिवीगच्छापोवागच्छयदितत्रतेहितमोषधीषुप्रतिनिष्ठा
 शरीरैः॥अपरेणचित्तिकर्षादिसमानमास्ताननु॥अभिविधावाकारइतिगुरवः॥ए
 षाकाठकचिन्तामहाभिचितश्चाविशेषेणकार्या॥अग्निचित्तइत्यविशेषेणोक्तंनकेवलं
 लोष्ठचित्तिःपुरुषस्यैतुस्त्रियाअपि॥अग्निचित्तइत्यविशेषेणोक्तंस्त्रियाश्चैवमिति व
 चनात्॥भवत्येवंशास्त्रमर्यादानेतिगुरवः॥गृहानेत्यपुण्याहंवाचयित्वाब्राह्मणभोज
 यैर्गानत्रनांदीसंप्रदायात्॥इतिश्रीहरशब्दुषाकावितोठनमल्लनराममहापात्रेणलोष्ठचित्तिः

समवायुस्तुस्त्रिया
 समाप्तः